

ILK BOLALIK DAVRIDA O'Z-O'ZINI ANGLASHNING RIVOJLANISHI VA 3 YOSH INQIROZI

Qodirova Odinaxon Xayitboy qizi
Farg'ona davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola, ilk bolalik davrida o'z-o'zini anglashning rivojlanishi va 3 yosh inqirozining psixologik jihatlarini tahlil qiladi. Maqolada o'z-o'zini anglashning rivojlanish jarayoni 3 yoshgacha bo'lgan davrda qanday shakllanib borishi, shuningdek, 3 yosh inqirozining o'ziga xos xususiyatlari — bolaning mustaqil shaxs sifatida o'zini anglashga intilishi, "yo'q" degan javoblar, emotsional o'zgarishlar va ijtimoiy rivojlanishdagi rolini o'rganish muhim ahamiyatga ega. Maqola psixologik nuqtai nazardan 3 yoshdagi bolalarda o'z-o'zini anglashning shakllanishi va uning ta'sirini tushunishga yordam beradi. Ota-onalar va pedagoglar uchun bolalarning o'z-o'zini anglash jarayonini qo'llab-quvvatlashning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: ilk bolalik davri, o'z-o'zini anglash, 3 yosh inqirozi, shaxsiy identifikatsiya, mustaqillik, emotsional rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish, kognitiv rivojlanish, bolalar psixologiyasi, psixologik inqiroz.

Abstract. This article analyzes the development of self-awareness in early childhood and the psychological aspects of the crisis of 3 years. The article examines how the process of developing self-awareness takes shape in the period up to 3 years, as well as the specific features of the crisis of 3 years - the child's desire to realize himself as an independent person, the answers to "no", emotional changes and its role in social development. The article helps to understand the formation of self-awareness in 3-year-old children from a psychological point of view and its impact. It emphasizes the importance of supporting the process of self-awareness in children for parents and educators.

Keywords: early childhood, self-awareness, crisis of 3 years, personal identity, independence, emotional development, social development, cognitive development, child psychology, psychological crisis.

Аннотация. В статье анализируется развитие самосознания в раннем детстве и психологические аспекты кризиса 3 лет. В статье рассматривается, как формируется процесс развития самосознания в период до 3 лет, а также особенности кризиса 3 лет - стремление ребенка осознать себя как самостоятельную личность, ответы на «нет», эмоциональные изменения и его роль в социальном развитии. Статья помогает понять формирование самосознания у детей 3 лет с психологической точки зрения и его влияние. Подчеркивается важность поддержки процесса самосознания у детей для родителей и педагогов.

Ключевые слова: раннее детство, самосознание, кризис 3 лет, личностная идентичность, независимость, эмоциональное развитие, социальное развитие, когнитивное развитие, детская психология, психологический кризис.

Ilk bolalik davri inson hayotidagi eng muhim va ta'sirchan davrlardan biridir. Bu davrda bolalar o'zlarini va atrof-muhitni anglashni boshlaydilar. O'z-o'zini anglashning rivojlanishi – psixologik va kognitiv jarayon bo'lib, bolaning ichki dunyosi va tashqi olam bilan munosabatini shakllantiradi. 3 yosh inqirozi bu o'z-o'zini anglashning rivojlanishidagi muhim bir bosqich bo'lib, u bolalarning shaxsiy identifikatsiyasini va o'zini atrof-muhitdan ajratish qobiliyatini ta'minlaydi.

O'z-o'zini anglashning rivojlanishi

O'z-o'zini anglash — bu bolaning o'zining ichki va tashqi holatini anglash, o'zini boshqalar bilan taqqoslash va shaxsiy identifikatsiya qilish jarayonidir. Psixologik jihatdan bu jarayon quyidagi bosqichlarga bo'linadi:

1. Birinchi bosqich (0-1 yosh) – Bolaning o'zini his qilish va tana qismlarini ajratib olish boshlanadi. Ushbu davrda bolalar atrofdagi ovozlar, obrazlar va sezgilar orqali o'zlarini anglashni boshlaydilar.

2. Ikkinchi bosqich (1-2 yosh) – Bu davrda bolalar o'zlariga nisbatan faoliyatlarni va harakatlarni amalga oshira boshlaydilar, masalan, o'zlarining nomini, yoshini, va ko'nikmalarini anglash.

3. Uchinchi bosqich (2-3 yosh) – Bolalar o'zlarini ajratib ko'rishga boshlaydilar, o'ziga xos "men" hissi shakllanadi. Bu davrda o'z-o'zini anglashning asosiy bosqichi – o'zining yagona shaxs sifatida qabul qilinishi boshlanadi.

3 yosh inqirozi: Tushuncha va xususiyatlar

3 yosh inqirozi — bu bolaning psixologik rivojlanishidagi o'zgarishlar davri bo'lib, 2 yoshdan 4 yoshgacha davom etadi. Ushbu inqirozda bolaning o'zini va dunyoni anglash jarayoni faol ravishda rivojlanadi. 3 yoshdagi bola o'zini mustaqil shaxs sifatida anglashga harakat qiladi, va bu jarayon ko'pincha qiyinchiliklarga olib keladi.

Inqirozning asosiy xususiyatlari:

1. "Men" hissi – Bolada o'zining ajralib turishini anglash boshlanadi. Bu, o'z navbatida, bolaning "men" va "boshqalar"ni ajratishiga olib keladi.

2. Mustaqillikni orzu qilish – 3 yoshdagi bolalar ko'pincha ota-onalaridan mustaqil bo'lishni istaydilar. Ular o'z mustaqil qarorlarini qabul qilishga harakat qiladilar.

3. Rebel va norozilik – Bu davrda bolaning "yo'q" deb javob berishi yoki ota-onaning ko'rsatmalariga qarshi chiqishi kuzatiladi. Bu holat bolaning o'zini mustaqil va erkin shaxs sifatida anglashining bir qismi sifatida qaraladi.

4. Emotsional inqiroz – 3 yoshdagi bolalar emotsional holatlarni boshqarishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Ular tezda o'zgaradigan kayfiyatga ega bo'lishlari

mumkin, bu esa bolaning o'z-o'zini anglash jarayonida yuzaga keladigan tabiiy bir holatdir.

O'z-o'zini anglash va ijtimoiy rivojlanish

3 yoshdagi bolalar o'zlarini boshqalar bilan taqqoslab, ijtimoiy guruhda o'z o'rnini topishga harakat qiladilar. Ular boshqalar bilan o'yinlar o'ynash orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Bu davrda bolalar o'zlarining individual xususiyatlarini, shaxsiy chegaralarini va o'z-o'zini anglashni o'rganadilar.

Xulosa qilib aytganda, ilk bolalik davrida o'z-o'zini anglashning rivojlanishi insonning psixologik sog'lomligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. 3 yosh inqirozi bolaning o'z-o'zini anglashining pirovard natijasi bo'lib, bu davrda bolaning shaxsiy identifikatsiyasi, mustaqillikni istash va emotsional rivojlanish jarayonlari o'zgacha ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlarning samarali rivojlanishi, ota-onalar va pedagoglarning diqqatli va o'z vaqtida yordam berishiga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotsky, L. S. (1984). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. W.W. Norton & Company.
3. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. International Universities Press.
4. Stern, D. N. (1985). *The Interpersonal World of the Infant: A View from Psychoanalysis and Developmental Psychology*. Basic Books.
5. Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Volume I: Attachment*. Basic Books.
6. Greenfield, P. M. (2000). *Language, Thought, and Culture: Essays in the Development of Cognitive Science*. Cambridge University Press.
7. Gauvain, M., & Greenfield, P. M. (1995). *Cultural influences on the development of children's thinking*. *Developmental Psychology*, 31(3), 531-540.
8. Mead, M. (1934). *Childhood in Contemporary Cultures*. University of Chicago Press.